

Verdens ældste landsby?



Shaqarat Mazyad set fra syd før selve udgravningen, som foregår i forgrunden af billedet.

En af verdens ældste landsbyer lå tæt på den mystiske oldtidsby Petra i Jordan, hvis fantastiske klippegrave fra tiden omkring Kristi fødsel er kendt viden om. Hvad der er mindre kendt er imidlertid, at Carsten Niebuhr Institutet i København siden 1999 har gravet en 10.000 år gammel landsby frem ved Shaqarat Mazyad 13 km nord for Petra. Med tilfredshed kan udgraverne konstatere, at de nu står med et af verdens ældst kendte eksempler på en komplet plan over et landsbysamfund, måske den eneste. Her er udgravet huse fra den tid, mennesket begyndte at dyrke jorden for første gang, og hvor det at bo i et hus hele året rundt, var en ny måde at leve på.

De runde huse

Shaqarat Mazyad ligger på et mindre plateau, i cirka 1000 meters højde mellem to høje bjergformationer. Selvom stedet ligger ovenfor den nu udtørrede, sydlige del af det Døde Hav, var det i oldtiden et område rigt på naturlige ressourcer.

Efter fire udgravnings-kampagner er et cirka 500 m² stort område med meget velbevaret stenarkitektur frilagt, hvoraf

seks runde strukturer er fuldt udgravet (Bygningerne A-D, F, J). Hertil kan lægges yderligere tre, som er delvist frilagte (Bygningerne E, H, K). Overfladen, som landsbyhusene er anlagt på, skråner mod vest og mod syd. Derfor ligger bygningerne ikke i samme niveau, og forbindelsen mellem bygningerne består flere steder af brolagte områder med trapper. Det gælder eksempelvis passagen syd om Bygning B og D.

Generelt må man sige, at kvaliteten af bygningerne er høj. De enkelte huse er bygget af mere eller mindre groft tilhuggede stenblokke i lokal sten, som er placeret uden om en cirkel af træstolper, der sandsynligvis har båret en tagkonstruktion. Husene er udstyret med flotte pudsgulve, som også dækker den nederste del af væggen. I en enkelt bygning er der også tydelige spor af rød bemaling på gulvet (Bygning C).

Husenes runde grundplan er med stor sandsynlighed en reminiscens af de runde telte, som mennesket anvendte i dets tidligere nomadetilværelse. Det er først endnu senere, efter at mennesket havde vænnet sig til en bofast tilværelse som landbrugere, at rektangulære huse vandt indpas.

Mad på taget?

Som det ses på planen, ligger de fleste huse ret tæt. Det eneste udendørs område, der synes at kunne bruges til andet end passage, er område I. Udendørsaktiviteter må derfor være henvist til områder udenfor bebyggelsen, eller måske skal husene rekonstrueres med et fladt tag, som har kunnet bruges til forskellige gøremål. Det har blandt andet undret os, at vi ikke har fundet ét eneste ildsted i forbindelse med husene. Hvor har familierne tilberedt deres måltider? På taget? Eller har der været fælles ildsteder og ovne for landsbyens beboere, som vi endnu ikke har fundet?

Kernefamilier

Samme type brolægning, som adskiller landsbyens nordlige del med Bygningerne A, B og D fra den midterste del med husene C og E, findes også mellem den midterste og den sydlige del med Bygning F, O og L. Brolægningen følger muren omkring Bygning E, hvor den tydeligst kan ses på planen øst for E (område V). Man skal derfor forestille sig, at beboerne har bevæget sig ad smalle brolagte stræder, når de er gået fra én ende af landsbyen til en anden. Stræderne må have været meget mørke, da man må regne med en vis murhøjde. Vi kan ikke præcist sige, hvor høje bygningerne har været, men fundmaterialet åbner mulighed for flere rekonstruktionsforslag. Blandt andet antyder mængden af tilhuggede sten i fyldmaterialet, at murenes oprindelige højde kan have været mere end én etage. Det er en tolkning, der sikkert vil blive mødt med en del skepsis, for hvem kan forestille sig, at befolkningen i en mindre 10.000 år gammel landsby har boet i to-etagers huse!

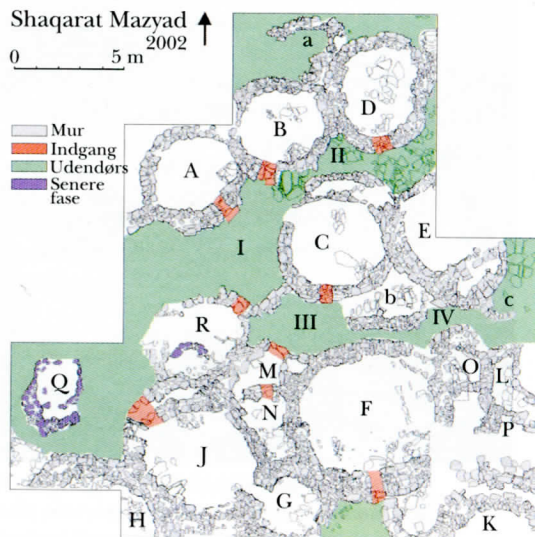
Ud fra arkitektur og fund fra denne og tilsvarende landsbyer menes den sociale struktur at have været kernefamilier med ét hus pr. familie. Samtidigt er den traditionelle opfattelse af perioden, at der ik-

ke fandtes sociale forskelle i moderne forstand, men flere forhold i Shaqarat Marzyad gør, at denne opfattelse bør revideres.

En begravelse

I flere huse ses en stenkonstruktion omkring af opretstående stenplader placeret øst for indgangen. Placeringen og den grundige konstruktion antyder, at den må have en speciel betydning. Ved udgravningen viste de første sig udelukkende at indeholde lag af sten lagt i en hård mørtel, men da den sidste blev åbnet blev vores forventninger indfriet til fulde. Her kom nemlig resterne af en begravelse frem. Den hidtil eneste fundet på stedet. Kan graven i den ene stenkonstruktion være med til at forklare de andre?

Graven var placeret i Bygning F, som ud fra både størrelse og fundmateriale skiller sig ud fra de øvrige bygninger.



Plan over udgravningsområdet, som det så ud efter 2001-sæsonen. Bygninger er markeret med bogstaver, udendørs arealer med romertal.



Sysselsætning eller værkstedsarbejde er der fundet spor af i område I. Her blev for eksempel fundet et stort antal flintbor samt et antal særdige og ufærdige perler i grønsten, et mineral som findes på Sinai-halvøen samt i Wadi Araba området. Aktiviteter har selvfølgelig også kunnet finde sted i selve husene, hvor en række store flade sten på gulvene kan have været arbejdsplatforme. På gulvet i Bygning D blev der fundet en meget stor muslingskal af Tridacnaarten, som typisk blev anvendt til fremstilling af perler og vedhæng.



Bygning C. Billedet til venstre viser tydeligt huller til stolper i væggen, og de to oprejststående sten til højre markerer indgangen udefra. Den store flade sten på gulvet er vællet fra sin oprindelige position, hvor den markerede fronten af den mystiske stenkonstruktion, som nu er fjernet. På billedet til højre ses i bagvæggen en sort rektangulær sten trukket lidt tilbage i forhold til muren. Den sorte sten skiller sig tydeligt ud fra de lyse sten, som ellers er anvendt som byggemateriale overalt i området. Hvorfor stenen er placeret her vides ikke, men der må have været et særligt formål.

Bygningerne nord for F indeholder alle fundmateriale, der antyder beboelse. Det drejer sig for hver bygning om et lille antal kværne og mortere, samt flint- og benredskaber; men ingen keramik, da den først blev »opfundet« et par tusinde år senere. Bygning F, som størrelsesmæssigt omtrent har et dobbelt så stort areal, indeholdt til gengæld et meget stort antal kværnstene, der mere peger på en fælles anvendelse. Hvorvidt begravelsen er samtidig med stenkonstruktionens opførelse er usikkert, men der er muligvis tale om en betydningsfuld person. Landsbyens beboere kan derfor have kopieret konstruktionen ved bygningen af deres huse og dermed vist deres tilhørsforhold til den pågældende afdøde person og hans slægt.

Matadoren fra Bygning C

Bygning C skiller sig også ud. Den er lidt større end de nordlige. Den lodrette



sten, som danner siden af stenkonstruktionen, er tilspidset foroven i modsætning til alle andre, der afsluttes af en lige kant. Pudsgulvet bærer samtidigt spor af rød maling. Det mest specielle har dog at gøre med området lige uden for.

På et tidspunkt laves en mindre tilbygning i området sydøst for bygningen, område b. Hermed bliver passagen mellem bygningerne endnu smallere. Indgangen til tilbygningen er placeret således, at kun beboere i Bygning C har nem adgang. Desuden er der bygget en mur vest for indgangen til C, som afskærer adgangen til område I. Men mere vigtigt: samtidigt afskæres adgangen fra de nordlige bygninger til de fælles bygninger J og F, så kun beboerne i Bygning C nemt kan bevæge sig til landsbyens centrale, åbne dele i områdene III og IV. Vores tolkning er derfor, at Bygning C har

været beboelse for en person eller familie, som efter nogen tid opnår en særstatus, som – hvem ved – verdens første præst eller landsbyleder.

Der er derfor mange årsager til at fortsætte udgravningen. Vi forventer, efter yderligere to til tre sæsoner at få afdækket, hvad der er bevaret af den oprindelige landsby, og føje nye brikker til beskrivelsen af menneskehedens allertidligste samfundsstruktur.

Charlott Hoffmann Jensen

Litteratur

B.D. Hermansen & C.H. Jensen, *Evidence of ritual action at Shaqarat Mazyad, Southern Jordan* i: Gebel *et al.* (red.), *Ritual practices in the Near Eastern Neolithic*, Berlin 2002.

L.R. Kaliszan, »Shaqarat Mazyad. The village on the edge«, *Neo-Lithics* 1, s.16-19.



ÅRETS RAPPORT



Den 10. december 1977 udkom det første nummer af SFINX, og forsiden var dengang prydet af den store sfinx i Giza. Og hvad er vel en mere passende måde at markere de forgangne 25 år på, end ved atter at lade den samme sfinx – men nu i farver – pryde vor forside? Desuden er det den samme forside, som findes på jubilæumsgaven til vore abonnenter: *Alle tiders SFINX*. Den nye bog er omtalt s. 143, og jubilæumsarrangementet, hvor vi håber at møde rigtigt mange af vore læsere, er nærmere beskrevet i det lille skrift, som er sendt ud sammen med dette nummer.

Jubilæumsåret er desuden blevet markeret med yderligere to bogudgivelser om henholdsvis Herodes og Zenobia. De to bøger er begge blevet særdeles godt modtaget, og arrangementet med oplæsning af den nye Odysse-oversættelse i Aarhus Universitets Aula blev også en stor succes. Selv om vi ikke gjorde noget ud af det, så var det sidste nummer af SFINX faktisk nummer 100! – og vor sekretær har lige fejret 20-års jubilæum. Ud over festivitaten er der i 2002 udkommet de sædvanlige fire numre af SFINX, og vi har gennemført en spændende temarejse gennem Ægyptens Nildelta fra Cairo til Middelhavet. Abonnenttallet er faldet lidt i forhold til sidste år. Vi har i skrivende stund 7.972 abonnenter.

Vi føler os nu godt rustet til at gå i gang med det næste kvarte århundrede, og i 2003 har vi fået sammensat et særdeles spændende temanummer om Sydspanien. Årgangen vil desuden præsentere nyt om danske arkæologers arbejde i middelhavsområdet, Rom i renæssancen, metroen i Athen, Judaspenge, Sortehavsprojektet, sherry og meget andet.

Vi ønsker såvel gamle som nye læsere rigtig god fornøjelse med den nye 26. årgang, og vi håber som sædvanligt på mange læserkommentarer til det forgangne år.

Redaktionen